

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України «Про внесення зміни до частини другої
статті 32 Цивільного кодексу України щодо вдосконалення порядку
вчинення правочинів неповнолітньою особою»
*(реєстр. № 12254 від 27.11.2024)**

***Анотація.** Інформаційна довідка містить результати аналізу проекту Закону України «Про внесення зміни до частини другої статті 32 Цивільного кодексу України щодо вдосконалення порядку вчинення правочинів неповнолітньою особою».*

***Ключові слова:** неповнолітня особа, власник, правочини, нерухоме майно, об'єкт незавершеного будівництва, майбутній об'єкт нерухомості, транспортні засоби, відчуження, поділ, виділ майна, орган опіки та піклування, засвідчена згода.*

***Вступ.** Чинне законодавство, а саме стаття 32 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)¹, передбачає необхідність нотаріально посвідченої згоди батьків (усиновлювачів) або піклувальника і надання дозволу органом опіки та піклування на вчинення неповнолітньою особою правочинів щодо нерухомого майна і транспортних засобів, незалежно від їх виду і мети. У статті 71 ЦК України додатково закріплені види правочинів, для вчинення яких неповнолітній особі, над якою встановлено піклування, окрім згоди піклувальника, необхідний дозвіл органів опіки та піклування. Зокрема, це стосується вчинення правочинів щодо:*

- об'єкта житлової нерухомості та/або земельної ділянки, на якій розміщений такий об'єкт, власником або користувачем яких є підопічний;*
- відчуження (у тому числі шляхом міни або внесення (передачі) до статутного (складеного) капіталу (пайового фонду) юридичної особи чи як вступного, членського та/або цільового внеску члена кооперативу), поділу, виділу нерухомого майна, об'єкта незавершеного будівництва, майбутнього об'єкта нерухомості, іншого цінного майна, зокрема транспортних засобів, власником якого є підопічний.*

Аналогічну вимогу стосовно вчинення неповнолітнім цих правочинів за наявності згоди батьків та обов'язкового дозволу органу опіки та піклування містять частини друга та третя статті 177 Сімейного кодексу України (далі – СК України)².

***Основна частина.** Згідно з пояснювальною запискою законопроект (реєстр. № 12254 від 27.11.2024) підготовлено з метою вдосконалення порядку вчинення неповнолітньою особою правочинів у частині необхідності отримувати згоду батьків (усиновлювачів) або піклувальника і дозвіл органу опіки та піклування. Так, у ньому пропонується передбачити необхідність надання*

¹ Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

² Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 року № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

дозволу органом опіки та піклування на вчинення правочинів неповнолітнім особам лише у випадках, коли відбувається відчуження (а не набуття), поділ, виділ нерухомого майна, об'єкта незавершеного будівництва, майбутнього об'єкта нерухомості, іншого цінного майна, зокрема транспортних засобів, власником якого є неповнолітня особа.

На основі аналізу чинного законодавства щодо майнових прав неповнолітніх дітей, змісту цього законопроекту та пояснювальної записки до нього, вважаємо за доцільне зазначити таке.

У пояснювальній записці зроблено висновок, що отримання дозволу органу опіки та піклування на вчинення правочинів у випадках набуття дитиною права власності на майно не є ефективним методом захисту житлових та майнових прав дитини, а навпаки – ускладнює процес набуття дітьми права власності, і такий дозвіл є формальним. Цей висновок видається сумнівним, оскільки надання дозволу органом опіки та піклування на вчинення зазначених правочинів стосується також дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, над якими встановлено піклування судом або органом опіки та піклування. Як випливає зі змісту статті 55 ЦК України, піклування встановлюється з метою забезпечення особистих немайнових і майнових прав неповнолітніх осіб. Для цього призначається піклувальник – один або кілька (частина п'ята статті 63 ЦК України). До встановлення піклування і призначення піклувальника піклування над фізичною особою здійснює відповідний орган опіки та піклування (частина перша статті 65 ЦК України). І орган опіки та піклування, і піклувальник здійснюють управління майном неповнолітньої особи, над якою призначено піклування, несуть відповідальність за його збереження та розпорядження ним в інтересах дитини.

Відповідно до частини другої статті 11 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»³ органи опіки та піклування забезпечують, зокрема, вирішення питань щодо захисту особистих, майнових, житлових прав та інтересів дітей. Такий захист здійснюється, наприклад, і шляхом надання дозволів або накладення заборон на певні рішення опікунів чи піклувальників.

Варто акцентувати увагу, що і під час набуття у власність нерухомого майна чи транспортних засобів можливі порушення прав чи інтересів неповнолітньої особи (*наприклад, купівля нерухомості за завищеною ціною або навпаки неліквідної, купівля транспортного засобу (мопед, мотоцикла, скутера), що був у користуванні, часто може мати поломки, потребує витрат на ремонт тощо*). Зважаючи на те, що піклувальники можуть звільнятися від виконання обов'язків за власною заявою чи за рішенням органів опіки та піклування або суду, всі питання щодо набутого неповнолітньою особою за згодою піклувальника майна або такого майна, що знаходиться в процедурі набуття, вирішуватиме орган опіки та піклування, тому запропоновані

³ Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13 січня 2005 року № 2342-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text>

законопроектом зміни несуть суттєві ризики. Піклувальник, на відміну від батьків, не надає власні кошти на задоволення потреб неповнолітньої особи, а використовує для цього і кошти, і майно, яке належить на праві власності дитині, та яке виділяє / надає держава. Отже, у випадках, які стосуються відповідальності держави за дітей і їхнє майно, дозвіл органів опіки та піклування стосовно правочинів неповнолітніх осіб на придбання нерухомого майна і транспортних засобів необхідний. І це не є формальністю. Адже орган опіки та піклування контролює дії піклувальника, його рішення з важливих питань, оскільки йдеться про дороговартісне майно, яке є затратним в утриманні. Тому в кожній ситуації потрібно зважувати на інтереси неповнолітньої особи і можливості їх забезпечення. Як правило, можливості є різними.

Слушно зауважити, що поняття «правочини щодо нерухомого майна», «правочини щодо транспортних засобів» розуміються широко. Їх зміст охоплює і правочини, пов'язані з обслуговуванням та розпорядженням таким майном навіть без відчуження. Це може бути оренда (набуття в оренду, надання в оренду), перебудова, заміна частини транспортного засобу чи купівля частини транспортного засобу. В одних випадках доцільно здійснити перебудову нежитлового приміщення, що є у власності неповнолітньої особи, задля обладнання творчої майстерні, а в інших – ні. Вирішувати такі питання самостійно піклувальник може й не наважитися. А якщо піклувальників кілька і не всі погоджуються на правочин, то дозвіл органу опіки та піклування буде ключовим.

Висновки. Потрібно відрізнити згоду батьків на вчинення правочину щодо нерухомого майна чи транспортних засобів їхньою неповнолітньою дитиною і згоду піклувальника в аналогічних випадках, а також зважати на різний зміст майнових відносин між батьками і дітьми та піклувальниками і дітьми. Виведення з-під контролю органів опіки та піклування частини правочинів, які бажає вчинити неповнолітня особа щодо нерухомого майна чи транспортних засобів, шляхом відміни дозволів органів опіки та піклування на їх вчинення, на нашу думку, може призвести до негативних майнових наслідків для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені у документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*